

הרה"ק הרבי ר' משולם זיסא ז"ל

א.

הגאון הקדוש מו"ה שניאור זלמן לאדי זצ"ל בעל „שלחן ערוך הרב" אמר, שבבית מדרשו של רבו הרבי ר' בער זצ"ל היו ארבעה תלמידים יקרי ערך ויקרי המציאות, שכל אחד מהם הי' פלא ויחיד במינו, ואלה הם: הרבי אהרן קארלינער הי' נפלא באהבת ה', הר' ר' זושא הי' נפלא ביראת ה', הרר"מ מוויטעפסק הי' נפלא בגאונות. הרבי יעקב שמשון משפיטיווקא הי' נפלא בעמקות שכלו, („החסידות" להר"א מרקוס ז"ל ע' ק"מ).

הרב בעל ספר מצרף העבודה כתב, וז"ל: שמעתי כמה פעמים מרבנו הקדוש בעל התניא והשו"ע זצ"ל שצבדות איש המופת הלזו (הרבי ר' זושא) היתה ביראה עילאה כל כך עד שבהיכל היראה הי' גיכ יראתו להפלא ופלא. ופעם אחת בבוקר בעת שתיית הקאפע אהו אדומור' הזקן את הצלוחית עם קאפע בידו ודבר מענין קדושת הרב ר' זושא ואמר בזה"ל: רבון כל העולמים מה זה שהצדיק ר' זושא כאשר ברוח קדשו השיג את כח הפועל האלקי של כוכב אחד לבד נפל עליו יראה עצימה כל כך עד שמיד נפל לחולי השלשול (ע"ד שאמרו חז"ל מגילה ט"ו. על ותתחלחל המלכה כו) מצד היראה הגדולה, ואני תהלה לאל כח השגתי בכל העולמות בממלא וסובב, ואעפ"כ לא זו אני ממקומי ולא נד כלל, ומדי דברו אחזתו חיל ורעדה ותפול מידו הצלוחית ופניו נעשה כלסיד אש כחצי שעה, ובפעם הזה אמר שבלי גוף המלאך אין ביכולת להכיל יראה כזו..."

ופעם אחת ביקש הרבי ר' זושא מהשי"ת שיהי' לו יראה כמו מלאך, ומילא הי' שאלתו ונפל עליו יראה ופחד ולא הי' יכול להתנועע מפחד הדר גאונו ית"ש ולא הי' יכול לסבול אותה וביקש מהשי"ת שיסירה מעליו ומנורת הזהב פי' יתרח. ועד כמה שהי' בכחו הגדול להשפיע יראה ופחד על כל סביבו תוכיח העובדא, שבימי הי' באניסאליא דוכס אשר העיר והמחוזות היו שלו, ופי"א נגב מבית אוצרו הן עצום והעליל על יהודי העיר ונתן סקודה שבאם לא יחזירו לו הגניבה יגרשו כל היהודים מן העיר והמחוזות, ובאו כולם בבהלה להרריז ז"ל, שיעורר רחמי שמים עליהם, אמר הרריז להגביר שהי' נכבד אצל הדוכס, כי ילך אל הדוכס ויאמר לו בשמו שהוא יתן לו המעות בשלימות, רק עליו להמתין שנה תמימה, הדוכס נעתר לבקשתו, ובטל את גזרת הגירוש, וכאשר הגיע זמן הפרעון הקדים הרריז ובוים שלפני הפרעון שלח את הגביר הנ"ל אל הדוכס לאמור כי ביום מחר יראה שכל עבדיו ומשרתיו יעמדו כולם בחצרו ויראה פלאות, הדוכס עשה כן העמיד את כולם בחוץ וגם הוא חכה לקראת בוא הרריז, כאשר בא הרריז שאל להדוכס אם כולם עומדים ולא יחסר גם אחד, בקשו ומבא עוד אחד מעבדיו שהי' באדוות הסוסים והביאו גם אותו שמה, אז תחיל הרריז ואמר

ובכן תן פחדך כו' כו', והעבר המובא מארוות הסוסים התחיל לצעוק מרה, שיחדול הרב מלומר עוד הדברים הללו כי ימות כרוב פחד, והוא ישיב את הגניבה אשר גנב בשלימות, ופסק הרר"ז מלומר, וכעבור שעה קטנה הביא העבד את הכל מהארווה, והחזיר הגניבה בשלימות אל הדוכס... וכה ה"י נורא על כל סביביו. הרה"ק הרר"ז ז"ל אחו בשיטת אחיו הרה"ק הרר"א ז"ל, אשר הצדיק צריך להיות בעל השפעה, להשפיע שפע קודש של יראת שמים על כל המון בית ישראל, וע"כ כאשר ה"י רוצה להחזיר למוטב לאיזה אדם, או עסק בתענות ובסגופים ובדבקות גדול עד שהמשיך שפע קודש על אותו האדם והביא בקרבו הרהורי תשובה לעשות תשובה א).

ב.

כבר הבאתי למעלה ממ"ש הכותב בע"י תענית בשם ר"ה, הוקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושים, שמגלה להם סתרי מעשיהם, וכן ה"י הרה"ק מוהר"ז ז"ל אומר לכל א' דברי כבושים באופן זה, כאשר שמע בעצמו החסיד ר' שמעון ז"ל מפי בע"ס מאור ושמש ז"ל והוא מסר הדברים אל הרה"ג החוקר ומקובל מוהר"א מרקוס ז"ל והכי הוי עוברא:
פ"א ה"י הרה"ק ר' קלמן ז"ל בע"ס מאור ושמש אצל הרר"ז ז"ל ובעת

א) שיפה זו בנויה על יסוד העוברא (מבות י"א ע"א) דההוא נכרא ראכלי' ארי' כרחוק הלחא פרסי מיני' דר' יהושע בן לוי ולא אשתעי אלי' בהרי' תלחא יופי. משום ההצדיק כריב"ל ה"י צריך להשפיע שפע קודש על כל סביבותיו, כדונמא שלעתיד לבא שנאמר (ישעי' ס"ה) זאב וטלה ירעו כאחד ואדרי' כבקר יאכל הבן ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי אמר ה'. שבמקום הקדושה, שם אן מקום לרציחה ולשפי'ר הבאים מסקור המומאה כמ"ש במס' שבעות (ר' ע"ב): וברדוש הארכתי בזה לפרש מ"ש: ושפרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרורותם כו', רשמירת שבת לדרווחם, שתהי' מסורה לבנים ולבני בנים, חלוי בזה איך ישפרו האבות והאמהות את השבת, שאם הם – ההורים – ישפרו את השבת בעל כרחם מפני הכושה על אפם ועל חמתם, אז לא תסאר שמירת שבת אצל הבנים והבנות, אבל אם ישפרו ההורים את השבת בשמחה רבה, וברדקוקים לבנים משורת הרין בכל פרטיו ועניויו, בקרושה ובטהרה, ככבוד ובפאר והדר, ישאר הרושם בלב הבנים והבנות לדרווחם, וזהו שאה"ב; ושפרו בני ישראל את השבת, שיספרו באופן רשמי כזה שיסאר הרושם, לעשות את השבת לדרווחם ברית עולם. וזהו מה שאמר דהמע"ה: 'אשרי איש ירא את ה' אשר, כמצותיו חפץ סאור', שחפץ שיראתו ואהבתו למצות ה', ישפיעו שפע קודש על בני ביתו, או, נכור בארץ יהו' ורעו דור ישרים יבורך', ואמר הלאה: הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד, כלומר האיש אשר חננו ה' בהון ועושר והוא ירבה לסוד לצדקה, גם עשיר כיו"ב בעל השפעה רבה כי מפנו יראו וכן יעשו, וסנונה ורחו ושפעת אורו, זרח בחוסך אור לישרים' על ידי זה שהוא, חנון ורחום וצדיק! ועל כגון דא אמרו: גדולה שבוסה יותר מלימודה, ההשפעה שארם מקבל ממעשים טובים שראה כפועל ממש, אצל דבו, גדולה יותר משה שיקבל מפנו בלימודים ושמועה טובות!

ישבו מסובין על השלחן עם האנשים שבאו עם ב' אותיהם, הי' דרכו של הרר"ז לחשוב לכל אחד ואחד את הוויאיו, ולא אמר ישר אליהם, אלא הוכיח את עצמו ואמר: אָה זושא! כך וכך עשית, שם עברת עבירה פלונית וכו', והי' מביט בפני כל אחד ואחד, וכשהגיע לאותה שורה שישב שם הרה"ק ר' קלמן ז"ל הגי' חשב הרב ד"ק בדעתו בודאי קורא הרה"ק את העבירות מעל המצות, כמו שהובא מהאריי הקדוש ז"ל, ובכן כיסה ר"ק את מצחו בכובעו, וכן הי' כשהגיע הדרי"ז אליו מסק מלומר עוד, וניחם ר"ק על מעשיו כי למה יצער לאותו צדיק, וגם מדוע לא יאבה לדעת מה שפגם, והגביה את כובעו מעל המצות, והתחיל הרה"ק ואמר: אָה! זושא! הנך מולול בנטילת ידיים, וכה חשב הלאה הלאה כסדר השורה. אח"כ הלך הרה"ק אליו ושאל לו הנה כבוד אדומ"ר ראה על מצחי שהנני מולול בנטילת ידיים, ואני פשפשתי ולא מצאתי בי חטא זה. א"ל הרה"ק ואיך הנך נוהג כשתישן ביום, א"ל, לא אטול ידי, כי אינו מפורש בשום מקום להצריך נטי' ביום, א"ל הרה"ק אם כי אינו מפורש דין זה אבל ממדת חסירות הוא להזהר בנטי' גם לאחר שינת צהרים (החסידות ע' רצ"ג).

מה שיסופר על "חסידים הראשונים" בשו"ע ארח סי' צ"ח שהי' להם "דבקות" בהשירת עד כדי התפשטות הגשמיות, וכאשר הורה כן גם הרמב"ם ז"ל לתלמידיו (ראה בשו"ת "פאר הדור" בפרקי הצלחה) על אודות הדבקות באופן של התפשטות הגשמיות, וכן העיד הרה"ק בעהמ"ס "באר משה" (פ' חיי שרה) על רבו הרבי ר' זושא ז"ל אשר כמה פעמים בעלותו להתדבק בהבוי"ש הי' ממשים עצמו לנמרי מן העולם הזה עד היותו ממש קרוב להתבטל במציאות ב'. הוא הי' אומר: "שקר צריך להיות באיסור חמור כמו צריות, וכשיהי' שקר מתועב וחמור כמו איסור צריות, ושקן יהי' מתועב ובווי אצל בני אדם כמו נואף, אזי יבוא משיח" (מדרש פנחס בשמו וע' מגורת זהב פ' קדושים). כבר כתבתי בחלק הראשון במבוא, ובמערכת הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ל פ"ב, מתנאי כח הנסים והנפלאות, הוא שיהי' בדבקות, ויססור נפשו על אהבת ה', ושומר, אמת" לעד וכו'. והרה"ק הרר"ז ז"ל היו בו כל התנאים הללו, וע"כ זכה למדרגות הרמות והגשאות ולעשות נפלאות כמסופר עליו בסיפורי צדיקים, אבל הוא בענותנותו שאל פ"א את אחיו הרה"ק הרב"א ז"ל, בנה"ל: "אחי למה לי דבר זה שאתה פועל נסים ונפלאות ומעשים נוראים, שאוכל ג"כ לפעול כך, והשיב לו שהוא צ"ע התחברות הצדיקים ואהבה ואהבה וחבה ביניהם, על ידי כן נעשים כל הנסים" (מאור ושמש פ' בלק).

רבן גמליאל בנו של ר"י הנשיא הי' אומר: עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו כו' (אבות פ"ב מ"ד). ועד כמה שהגיע הרר"ז ז"ל למדרגה זו נוכל לראות ממה שהציא דבר חרש ממש, ויקחו לי תרומה, ופירשי לי לשמי, והוא שבדאי א"צ לפרש כאן ויתנו לי תרומה לי לשמי, כי דין זה ידוע מן

ב) על כל הבאים לבית המקדש שיבכ"א, שהיו צריכים לכרוע ולהשתחוות, אטרו ז"ל (זבועות פ"ו ע"ב) בריעה על ברכים, השתחואה זו פישום ידים ורגלים. אסרתי הכונה שהיחה צריכה להיות ההשתחואה בהתפשטות הגשמיות ולהפשים א"ע פכה הידים והרגלים, חו היא פישום ידים ורגלים שבמקדש והבן.

המצוות הכתובות בתורה עד כאן, שכל עשיית מצוה צריך להיות לשמה, לכן הורה כאן דין חדש ויקחו לי תרומה לי לשמי, שגם הגבאים הגוברים צדקה, וכן גם העניים המקבלים צדקה, יקבלו לשמה, ויכונו לעשות בזה רצון הבית"ש, ולא לשם הנאתו וצורך עצמו, לשבר רעבון ב"ב, רק, לשמה" לשם הבית"ש, לעשות לו נחת רוח, שהרי אי אפשר להתקיים מצות צדקה בלא נתון ומקבל, ועושה העני רצונו ית"ש במה שהוא הוא המקבל כמו אלו הי' הוא הנתון (מנורת זהב ס' תרומה).

איש קדוש ופרוש מעוה"ז כיר"ב אשר הוא שש ושמח לעשות רצון קונו בקבלו נדבה, כאלו הי' הוא הנתון, ואחת הוא לו אם הוא המקבל ופלוגי זה הוא הנתון, סוף כל סוף נעשית המצוה של צדקה על ידיהם ונתקיימה מצות הבית"ש ועשה נ"ר להבית"ש, איש כיר"ב בודאי הוא בכלל עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו כו' ואין כל פלא אם הי' הוא איש עושה פלא. ונראה במבוא לח"א ממה שיסופר על הגאון בעל מסורת הש"ס. בזה.

כבר כתב הרשב"א בחידושי אגדה על אגדות הנפלאות שבש"ס ומדרשים, שהאגדות מן הנסים שהן מן הנמצעות, ובלתי אפשריות, בע"כ צריכים לפרשם בדרך משל ומליצה, (מובא בהכתב לעין יעקב ברכות וכיר"ב בהקדמת הרמב"ם ד"ל לסדר זרעים).

ובכן יפלא איפה הסיפור, שהביא הרה"ק מוהרי"א מקאמרנא ז"ל, בס' היכל הברכה ס' ואתחנן וז"ל: וסיפר לי מו"ה הצדיק המפורסם מוה"ר אברהם מרדכי מפנינטשוב, ששמע מאיש אלקים קדוש מוהר"ר זוסיא ז"ל מאניפוליא שסיפר לו, שבעניותו הי' משמש בעיר אסטרהא והי' דרכו להתענות שנים ושלשה ימים ואח"כ הי' הולך לבקש מאיזה בעה"ב שיתן לו על לחם להשיב נפשו, ופי"א אמר בלבבו שזהו חסרון אמונה ליתך ולבקש לחם אלא יבטח באלקי באמונה שלימה שלא יחסר מזונו, ופי"א התענה שלשה ימים כדרכו ואחר התענית לא הי' מי שיתן לו מעט לחם והתענה הלאה עד שהי' קרוב למות, ולא הי' מי שיתן לו שום דבר, והי' רעש גדול למעלה ולא הי' בכל המקום מי שיזדמן לפניו המצוה הגדולה לקיים נפש קדוש כזה, כי לא הי' אפילו אחד שיהי' ראוי לזה, אף שהיו שם אנשים כשרים הרבה, לא היו ראויים למצוה זאת, שישלח לו השי"ת דורן כזה, כמבואר בזה"ק ויקהל, וברא לו השי"ת שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב, ושלשה חדשים הי' ניזון מזה הדבש וחלב שהי' יונק מן הדדין שבפיו, ואחר עובר שלשה חדשים בא אליו אחד ואמר לו, זוסיא, קח לך שלשה גראשין וקנה לך לחם אז בוז הרגע נספק זה הדבש וחלב, כך סיפר הצדיק בפיו למורי חמי".

נס גדול כיר"ב שלא הי' גם בימי הנביאים, ושני סדרי בהאשית באופן שהוא מן הנמצעות, בנדאי בעורר. תמהון גדול. אליהו הגבי"א היו העורבים מביאים לו לחם ובשר מבי טבחא דאחאב (ע' חולין ד.י.), ולא נעשה לו נס כזה לברוא לו דדין בפה. אח"כ הי' דבר ה' אל אלי' ללכת אל האשה הצרפתית ושם צוה הי' את הברכה בכד הקמח וצפחת השמן, אבל לא נעשה לו נס כזה בהשתנות סדרי בראשית. במס' סוטה י"א ע"ב ספרו חז"ל מילדי ישראל במצרים שנולדו בשדה שנעשה להם נס ונתן להם שני עיגולין אחד הוציא דבש וא' שמן שנאמר

ויניקהו רבש מסלע ושמן מחלמיש צור, לא הי' בזה שום השתנות בסדרי בראשית שהרי נמצאים קנים הגדלים בסלעים המוציאים רבש וכן זיתים הגדלים בצורים ומוציאים שמן (עפ"רש"י האוינו ל"ב) אבל לא נברא להם רדים בפה בהשתנות סדרי בראשית. ובמס' שבת רף נ"ג ע"ב באחד שמתה אשתו וכו' ונעשה לו נס ונפתחו לו רדין כרדי אשה והניק את בנו כו', עוברא כיו"ב איתא בכ"ר פ' גח על מרכי עם אסתר ומסיים שם כד דרשה ר' אבוהו בציבורא שחקו עליו ועל דבריו, אמר להם ולא מתניתין הוא ד' שמעון בן אלעזר אומר חלב הזכר טהור. וא"כ כיון שאפשר לפעמים שיהי' חלב בדדי זכר לא הוה שנוי בסדרי בראשית ואפשר שנעשה למרכי נס זה, אבל לברוא רדין בפה איש הוי בריאה חדשה בסדרי בראשית, ואין כל חדש תחת השמש", שזה הוא מן הנמנעות, שגם בבלוצי דקרח ראמר משרע"ה אם בריאה גיהנם מוטב, ואם לאו יברא ה', פריך בנגמרא אילימא למברי' ממש, והא אין כל חדש תחת השמש, אלא לאקרובי שתחא (סנהדרין ק"י ע"א). ותמה אני על גדול הדור כמהרי"א מקאמרנא ד"ל איך הפריז על המדה לספר דבר זד ומוזר כיו"ב, ולא נוכל לחשוד ח"ו את חמיו הרה"צ ר' אברהם מרכי ז"ל למשקר, אבל נאמר שהרה"ק הרר"ז אשתעי בהדי' בלשון חכמה וסיפר לו, שאחרי שלא הי' מי שיתן לו לחם, הי' שבע ברבש וחלב שתחת לשונו הנאמר על התורה, ודרי' ירווך בכל עת", ונאמר ג"כ על התורה"ק, והי' שבע מן התורה שלמר, עד שבא איש אחד ונתן לו ג' גראשין. והה"צ רא"מ מפניטשוב הי' צדיק תמים ולקח את הרברים כפשטן, והוסיף מדלי' כמה דברים, שלא אמרם הרר"ז בעצמו על עצמו כן, בהפלגה וגוזמא, בדברים שהם מן הנמנעות.

ולעומת זה הנה הסופרים החרדים, בודחים מסיפורי נסים ונפלאות הרחק מטחוי קשת, אף שאין לרחקם שכבר היו לעולמים, ובס' „מוזרת לגדולי אוסטראה" אות רכ"ב מביא שהגאון רבי בצלאל בהגאון בעל שו"ת מאיר נתיבים ז"ל האבר"ק אוסטראה הי' מחבב מאוד את הה"צ ר' זוסיא מאניפאליא ובכל עת שבא לאוסטראה התאכסן אצל הר"ב האבר"ק וכותב שם:

„בעירנו מספרים דבר פלא שראה הרב ר' בצלאל מהצדיק ר' זוסיא פעם אחת בעת שהלך ללותו בדרך", ולא יספר מה הי' הרבר פלא, כי בל"ס הי' איזה „מופת" ובע"ס „מוזרת לגדולי אוסטראה" ככל החכמים והסופרים יראים לספר מאותות ומופתים פן יאמרו עליהם שהנם „חסידים" או „בטלנים", וגם דרך זה, אין זה דרך אמת, כאשר כבר הרחבתי הדבור בזה בספרי „התלמוד ומדעי התבל" עמודי צ"ה – ק"ב ואכמ"ל, וכשם שאין לספר נפלאות, שהן מן הנמנעות, כן אל תהי מפליג לכל דבר, וגם לאפשרי המציאות!

שבע שנים רציפות חלה הרה"ק הרר"ז את חליו, אשר קבל עליו יסודין לכפרת ישראל, ונפטר לחיי ער ב' שבט שנת תקס"ז זי"ע ועכ"י אמן.

